

FEJÉRMEGYEI NAPLÓ

POLITIKAI, TÁRSADALMI és KÖZGAZDASÁGI KÖZLÖNY.

Novam ephemeriden, cui titulus „Fejérmegyei Napló“, a vobis institutum ad catholicarum partium proposita promovenda, id equidem probamus libenter. (Az általatok a katolikusok törekvéseinek előmozdítására „Fejérmegyei Napló“ cím alatt létesített új lapot mi örömmel helyesljük.)

XIII. Leó pápa Zichy Nándor grófhoz. 1895. márc. 6-án.

Megjelen hetenkint 2-szer: szerdán este és szombaton este. Kézirat nem adnak vissza.	Előfizethető a kiadóhivatalban és minden megyei postahivatalnál. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Székesfejérvár, szt.-István-tér 1.	Felolvasó szerkesztő: BARABÁS ALBERT.	Előfizetési ár: Egész évre . . . 5 ft — kr. Félévre . . . 2 ft 50 kr. Negyedévre . . . 1 ft 25 kr. Egyes szám ára 5 kr.	A 30 helyre osztott oldal helyenkint 50 kr. Bélyegilleték külön 30 kr. Nyilttár sorankint 50 kr. Többesrész hirdetéseknek engedély
---	---	---	---	---

Népgyűlések.

A természet megújult, s a tavaly elvetett magvak kikelnek. A néppárt vetése jól áll: amerre csak tekint szemünk az országban, mindenütt élet, pezsgés, föllendülés. A remény virágai kihajtanak, s a lelkekben a lelkesedés lángja lobog.

'Eg nap két városból vetette fényét messi vidékekre, s jótékony melegsége úgy árad széjjel, mint a mindenséget éltető nap sugarai. Nem hiába korszakos ez az év: Magyarország regenerálásának emléke fog hozzá fiződni.

Míg a hivatalos világ, a szabadelvű kormány, a mamelukok és a pénz emberei a multakat tolva előtérbe tulajdonkép a jelent ünnepelik, azt a jelent, mely nekik aranykor, de a nemzetnek a szolgaság, megaláztatás és pusztulás kora, az alatt a néppárt Istenbe vetett bizalommal iparkodik megvetni a jövő Magyarország alapjait.

Hiába a hatalom minden furfangja és erőszakossága. Tengerék árja, ellen lehet gátakat építeni, de a nép lelkiismeretét, ha egyszer föltámadt, elaltatni nem lehet.

A nemzeti, keresztény öntudat pedig föltámadt, s hódít diadalmasan. Ma még csak lelkeket, a közeljövőben eszközöket,

hogy lehulljanak a bilincsek, melyek hitére és szabadságára, földi és tulvilági üdvégre verettek.

Nézzetek azért az országban. Tegnap megszólalt délnyugat és az északi részek népe. A határozati javaslatok, miket közel 40,000 ajk szentesített, hangos tiltakozás a mai helyzet ellen. Nem vagyunk megelegedve, nem nyugszunk meg a szabadelvű irány műveiben. Revíziót akarunk és reformokat, hitet és kenyeret.

Ezt fogja követelni jövő vasárnap a nagy Alföld népe is Csongrádon. Majd a bonyban gyűlnek össze a nép vezérei és maga a nép, s nem virrad föl hazánkban enyár alatt egyetlen vasárnap sem, a mikor a nép szava ne hangoznék, keresztülharsogva a millenniumosok s a fizetett sajtó lármáját, hirdetvén, hogy sebeink vannak, sebeink égetnek s gyógyírt akarunk ezekre.

Légy üdvözölve magyar nép, ki megértetted lánglelkű vezéreidnek hívó szavát! Az ezredék elején szolgáltatás bizonyosságot, hogy méltó vagy újabb ezer esztendőre, mert megvívod a küzdelmet apád hitéért, a haza földjéért s emberi jogaidért.

A jelen még ellenségeinkké, de a jövő mifelénk int biztató reménynyel.

(b. a.)

Nagy-Kanizsán.

— Kiküldött tudósítónk jelentése. —

Ápril 19.

Kezdhethém talán azzal jelentésemet, hogy a legörvendetesebb csatlódás ért a mai napon. Aggóda mentünk a város falai közé, mely híres Magyarországon arról, hogy Miskolc és Nagyvárad után a legzsídsabb városok közé tartozik. Mi keresni valója van a néppártnak ilyen „liberális“ fészekben? Itt kudarcz vár lobogónkra, sőt talán ellentűntetés, mert az izraelita szabadelvűek — láttuk Budapesten a főrendiházi viták alatt — épenséggel nem excellálnak a türelmesség erényében. Aztán tavaly még hire-hamva sem volt itt néppártnak, sőt katolikus kaszinóról sem tudunk. Ej, nagy fába vágta fejszéjét Horváth Honór ferenczrendi barát és tanár, midőn meghívott ide bennünket.

De mi ez? Közeledünk a hírhedt város felé, s a vaggon ablakain kitekintő szemünk a magas töltésen túl elterülő domboldalon emberfalat lát sőtétleni. Több mint két kilométernyire vagyunk az állomástól, s ez az élő sővény egyre sűrűbb lesz. Talán megakarják állítani a vonatot, hogy a városba se mehessünk? Ó dehogyan! Hisz ez az embertömeg integet kalapokkal, lobogtatja kendőjét, s beledörgi karcsány hangon a vonat kerekének dübörgésébe: „Éljen a néppárt!”

És az éljenzés, mint lavina nő, hullámszó-

tova, most már mindkét oldalon, míg el nem nyeli vonatunkat az állomás üveggel fődött tágas perronja. Karszalagos rendezők rohannak keresztül a sineken, messziről kiáltva a kalauzokra: hol vannak a pestiek?

Itt vannak, megjötték.

Zichy Nándor gróf a vonatról Molnár János apátplébános, dr. Major Ferenc székesfejérvári főorvos, Kálmán Károly soóskuti plébános és Barabás Albert lap-szerkesztő kíséretében szállott le.

Az állomási épület előtt meg kell állani. Zúgó, szivból fakadó éljen harsán föl egyszerre 3—4 ezer ember torkából, s tüzlőtö-bandák zenéje köszönti az érkezőket. Egy rokonszenves arcú, az örömteli izgatottságtól szinte sápadó pap, dr. Kiss Ernő kegyesrendi tanár üdvözli Zichy Nándor grófot, köszönetet mondván, hogy eljött buzdítani a pártot.

Zichy felelete után a fogadó-bizottság és a vendégek kocsikra ülve, megkezdődött az imponálás bevonulása. Azon az óriás hosszú uton, mely a pályaháztól a katonai gyakorlótérig terjed, az utak és utcák mentén sorfalat képezett a nép, viharosan éljenezve a bevonulót. Az egyes küldöttségek zászló alatt sorakoztak s két zenekar játszott folytonosan.

A házak ablakai is tömve voltak, főként hölgyközönséggel. A kaszinó, a városbáza és takarékpénztár erkélyén kíváncsiak tömege szorongott, kiknek arczán a báméskodás mellett némi árnyalata látszott a meghunyászkod-

dásnak... Utközben szép diadalkapun is hajtattat át a menet.

A kocsi 3/4-kor érkeztek ki a városon kívül fekvő gyakorlótérre, hol virágokkal és zászlókkal díszített tribün volt felállítva. Az óriási térség, mint hangyaboly nyüzsgött a nép, perccenként szaporodva. Tulsulyban volt a napégette arcú, magyaros viseletű falusi népség, de nagy számban láttunk városi urakat és különösen hölgyközönséget. Nagykanizsa keresztény hölgyei mind kijöttek a szépen zöldelő mezőre s a tribünről tekintve, a tavaszi toilettek és kalapok úgy tűntek föl, mint óriási virágok. A városból kivezető uton 300 rendező ügyelt arra, hogy a friss hajtású vetésekben, kár ne essék, mert a városi hatóság a rendezőséget felelőssé tette minden anyagi kárért. Bann a városban s künn a szabad térségen városi hajduk és esendőrök gyűltek a tömeg közé, de nemcsak beleavatkozásra, hanem még egyszerű felszólításra sem volt okuk és alkalmuk.

Bámulatos az a nyugodtság, az a komoly ünnepélyesség, melylyel e hadseregnek beillő óriási tömeg viselkedett. Nem tulznuk, ha azt mondjuk: legálább huszezer ember szorult egymás mellé, hogy hallhassa a néppárt szónokait, aggok, férfiak, nők, gyermekek, uri rend és a föld népe a legtarkább egyvelegben. És ez az imponáns tömeg oly áhitattal viselte magát, mintha nem a természet szabad ölén, hanem az Isten házában lett volna.

Mai lapunk 8 oldal.

zetet egyedül teheti boldoggá, virágzóvá, nagygyá és dicsővé: a kenyérért jagató nemzetnek adott új pogányságot, a vallás-szabadság szines czégre alatt vallástalan felekezetenlenségét, új módi veréb vallástalan, milliárdok felemészítő polgári anyakönyvvezetést, zsidó-reczepeziót és a többi. Sípall dobbal, trombitaszóval hirdette, hogy a nép majd megveszekedik ezért az új komédiáért. Jó királyunknak is ezt mondták, sőt még azt is, hogy ha a nép meg nem kapja ezeket, akkor forradalmi uton vivja ki magának. Csak így nyugodott meg az ő sokat zaklatott nemesen érző, vallásos lelke, csak így szentesítette, ezeket — a kereszténységet porig megalázó törvényeket. Ezekkel a jó liberális urakkal szemben fölteszem most már én, itt az Isten szabad ege alatt, az Isten színe előtt a kérdést; feleljetek: igaz-e hogy ti kívántátok hogy ti óhajtottátok, a polgári házasságot, a polgári anyakönyvvezetést, a felekezetenlenséget? Igaz-e, hogy ti kívántátok Krisztus helyett Béliált — a pogányságot? (Felkiáltások: „soha!”)

Ide hallgass liberálisom, nyisd ki füleidet te ál-szabadelvűség: ime kiténik, hogy ámitótál, hazudtál, félrevezettél. Igen, nem elégedvén meg lelketlenül felemészített anyagi jólétünkkel, lelkiünkre éhezta a szabadelvűség szörnyetege, mint éheztek Krisztus lelkét azok, a kik őt felfeszítették, szentséges szívét lángzsaával átverték s eltemették: de hiába őriztették hiába peszélletették le a sírboltot, mert elküldötte az Ur Krisztusának sirjához az ő angyalait, kik lehengettek a sirt záro kőlapot, hogy abból dicsőségesen kikellessen üldözőinek rémületére. Amaz erkölestelen politikai rendszer, mely most már Istentől, szentségeinktől, vallásunktól, templomainktól, egyházainktól vagyonától, keresztény jellegű iskoláinktól fosztogat bennünket: ezer éves, habár viszontagságos, de dicső múlt után a keresztény Magyarország szívébe ütötte már a tört, hogy a pogányság sötét sirjába lökhesse... de hiába! Ime kedves polgártársaim, itt vannak az Ur angyalai, emez Isten, király és hazáért mindent feláldozó nemes keblű férfiak, kik a sírba hanyatló keresztény Magyarországot új életre költögetik, kik nem tekintve magas kort, rangot, fényes méltóságot nem kimélve időt, fáradsalmakat bejárják a haza minden téreit mint Krisztus apostolai, hogy hirdessék a politikai üdvösség tudományát, s az éhes hyének harmai közül kiszabadítsák a már-már romlásnak indult hajdan erős magyart, s így megmentsek szt.-István örökét, a hazát a királynak, királyt a hazának, s mindkettőnek az igaz Isten ismeretét. Legyetek azért üdvözölve szerény körünkben ti hőlelkű apostolok s a keserű pillanatokért, melyeket szt. ügyünk ellenségei okoznak nemesen érző sziveiteknek, kárpótoljon benneteket im e nép hálás szeretete, (mely érzelmeink tolmácsa én vagyok) s adjon jutalmat fáradozásaitokért az, kinek szt. harczát harcoljátok, a Magyarok hatalmas Istene.

Beszédem tárgyát, miként már bevezető szavaim is sejtetik veletek — az irányadó körök a revízióban jelölték meg. De hát mi az Isten csudája az a revízió? Revízió, latin szó, és itt annyit tesz, mint kiigazítás, javítás, módosítás. Tehát van nekünk kiigazítani, javítani valónk is? Tehát nincs itten minden rendben? Van bizony kedves polgártársaim! Ha figyelemmel kísértétek eddigi előadásomat, akkor már magatok is látjátok, hogy az a tömémentlen sok anyagi és szellemi baj, nyomorúság, mely mint golygót keresz sulyosodik vállainkra, ez a halomszámra elkövetett politikai hiba, a mit a helyiérdekű vasutakon utazó titkos és nem titkos jobbpárt, vagy másképp kormánypárt mint szentesített törvényeket tukmált reánk, — mert se testünknek se lelkiünknek nem kellett; — mind, mind kijavításra, kiigazításra várnak.

De egyikik sorra őket röviden és lássuk kicsoda bordába szötte ezeket a most uralkodó hamis szabadelvűség.

A vallás-szabadságról szóló, tavaly hozott törvény nem más, mint az igaz Istennek az ő mennyei — és szívünk trónjáról való letaszítása. A hitelenségnek, a pogányságnak kedvez; mert e törvény (erejével) megengedi neked és maradékaidnak, hogy, ha úgy tetszik a kutagást, vagy kocsitok löcsét imádhassátok Isten gyanánt. Hogy ez a törvény Magyaror-

szág ezer éves történeti fejlődésével, multjával; ezer éves fundamentumával: a kereszténységgel — ellenkezik, reá nézve sérelmes és kárhuzatos; s veszélyeztetvén a pogányság istentelenségével és büneivel az igaz Isten ismeretét s szolgálatát: s így a régi hagyományos, tiszta, magyar erkölcsöket veszélyezteti, e vérrrel szerzett imádott haza üdvét, s keresztény alapjait aláaknázza, melyen ezer éven keresztül a vések és zivatark között fennállott; végmegsemmisüléssel, végelzüléssel fenyegeti, azt úgy hiszem fölösleges lenne a ti hazafias, aggódo, Istenszerető szívetek előtt bővebben fejtegetni, midőn minden habozás nélkül aláíratjátok a világhírű tudós Herder véleményét, a ki azt mondja: „Az egyház nélkül — tehát: Isten, vallás, kereszténység nélkül — „Európa.“ — s így Magyarország is — „a zsarnokok zsákmányává... vagy mongol sivatagga változott volna.“

De tovább megyek és azt mondom, hogy az állam a vallás-szabadság révén megengedvén a felekezetenlenséget, még rosszabbakká akar tenni bennünket, mint a régi pogányok voltak, mert azoknak legalább voltak — ha sokan is — isteneik, de ez megengedi, hogy a mai modern embernek semmiféle vallása és Istene se legyen; megengedi, hogy oly szörnyiszülött nemzedék keletkezzék, mint a szolnoki gimnázium néhány ifja, kik közül az egyik csak a mult vasárnap a felekezeten tanár ur milleniumi vallástalanságától ugylászik felbátorítva, kiköpi az őltári szentséget s a másik szemtelen vakmerőséggel vágja ki: „hogy ehhez az Istenhez semmi közöm, nekem bemutatva nincsen“; megengedi, hogy az új vallástalan nemzedék azt az erőnek és hatalmasnak bizonyult alapot tönkregyegye, melyen a mai keresztény Magyarország felépült s egy ezredéven keresztül fennállott. És ezt nem akadályozza meg a gyermekek vallásáról hozott törvény, mert hiába kötelezi a gyermekeket a vallásosságra az állam, ha egyrészt a felekezeten szülők meg sem kereszteltetik, s másrészt 18 éves korukban már megengedi nekik Istent és az ő szt. törvényeit megvetni, nem! nem akadályozza meg semmiféle törvény, mikor látjuk és tapasztaljuk, hogy törvényhozásunkban nemcsak keresztényellenes, de egyenesen vallástalan szellem uralkodik, mely jó és üdvös törvények alkotására képtelen, mely gyorsan halad az ujkori pogányság felé s ennek ingatag alapjaira fekteti elég hazafiatlanul szerettet hazánk jövőjét, a mely alapokon — hitem és meggyőződésemm — egy második milleniumot, egy második ezredévet nem érünk meg, — el kell pusztulnunk, mert az istentelenség kihívja az ég haragját s Isten mint cserépedényt zuz össze bennünket. Ennek a megakadályozására hívja fel a néppárt az unokák lelkesedését, azon unokákét, kiknek ősei e tejjel-mézsel folyó kanaanért nem marhagy vagy libavért, hanem saját szívük meleg vérért ottanták. Ennek a törvénynek eltörlésére, minden alkotmányos eszköz felhasználásával törekednünk kell, mert ez első és legszentebb hazafiai kötelesség. Eljén tehát a revízió!

A polg. házasság intézménye — kivéve az ujkori pogányokat — a haza mindenféle vallásu polgáira nézve szintén sérelmes. Sérelmes vallási és kárhuzatos társadalmi szempontokból. Vallási szempontból: mert az állam jogtalanul beleavatkozik és önkényűleg megmáskítja az isteni intézkedéseket. Azt nem tagadhajta senki se, akármilyen polirozott esze legyen valakinek, hogy a házasság most természeténél fogva isteni rendelés, isteni intézmény. Az Isten szerezte, az első házasság megkötése az Isten előtt ment végbe, az Isten örökösödött felette mindenha, felbonthatlan szövetségge tévé maga az Isten már az ő-szövetségben — szentségi méltóságra emelvén; ezen felbonthatlanságot megerősít Krisztus az új-szövetségben, mondván: a mit Isten összekötött, azt ember el ne válassza; s a szentségek kiszolgáltatásával s az azok feletti örökösödés anyaszentegyházát bízta meg. Ezen isteni intézkedéseket az emberiség mindenha tiszteletben tartotta egész az ujkori liberálisokig, kik manapság magánál az Istennél okosabbak és bölcsőbbek akarnak lenni elannyira, hogy minden isteni felhatalmazás és megbízás nélkül a házasságjog rendezése címén

elkonfiskálják az isteni jogokat, a házasságot megfosztják vallásérkölcös jellegétől, azt követelvén, hogy ne az Isten színe, hanem egy felpaszomázott ember előtt kötéssék, megfosztják szentségi méltóságától, midőn a vele járó kegyelmeket ő akarják osztogatni, lealázzák, midőn az eakü szentséget az egyszerű szerződés-kötések színvonalára süllyeszti, mely szerződéseket fel is lehet bontani, megsamisítani.

Kérdem: nem sérelmes-e ez reánk nézve, kik hisszük és valljuk, hogy a házasság Isten rendelése, hogy a házasság nem egyszerű szerződés, melyet a jegyző urakkal iratunk, hanem szentség, melynek kiszolgáltatását és a fölötté való bíraskodást Isten az ő anyaszentegyházára bízta?

És ha az állam intézkedése sérelmes a mi lelkiismeretünkre, vajjon nincs-e orvosser kezünkben, melylyel sérelmeinket meggyógyíthatjuk? — Dehogy nincs! Hát az alkotmányadta szent jogok kicsodák, a melyek lehetővé teszik ez állapotok megváltoztatását, revízióját, mert nem csak hogy sérelmes vallásos meggyőződésünkre, égi szt. hitünkre; de kárhuzatosnak tartjuk azokat a házára nézve is, a mennyiben a társadalomnak s így a hazának magyát: a családot, a családi életet lazává, posványossá teszik, a nő méltóságát lealázzák, a gyermekek jó egyöntetű nevelését lehetlenné teszik, s így a haza jövő oszlopait jellemgyengékké teszik, boldogságát, legszibb reményét letarolják.

A polgári anyakönyvvezetésről nem sok mondani valóm van. Az is csak olyan rossz, mint maga a szabadelvűség, mint maga a jobbpárt, mely a nyakunkra hozta. Azt mondták, hogy nem kellene a papok, mert azok ingyen vezették az anyakönyveket. El kell tölük venni! Aztán azt hazudták, hogy évi 800.000 frtért majd elvéljük az anyakönyvvezetést az állami hivatalnokok. El ám, de nem évi 800.000 frtért, hanem körülbelül ez a 800.000 négy millió forintra is felrug, nem számítva a dologi kiadásokat, a melyeket a a községek és városok nyakába sózott a kormány! És ha azt kérdezzük, honnan veszi ezt a rettenetes sok pénzt? hát már a józan ész kirukkol a felelettel: hát onnan a hol van! Az adózó polgárok rongyos zsebeibe turkál, mikor, mint beszédem folyamán elég világosan kimutattam, alig tudunk lélegzeni a nyomorúságtól! Hát kellett ez nekünk!?

Noha nem kellett, hát akkor éljen a revízió, éljen az a párt, mely. nyomorúságunk segíteni akar, éljen az aranyos, a politikailag egyedül üdvözítő párt: a néppárt! Rajta kedves Polgártársaim! sorakozzatok e párt zászlaja alá! ne vitatkozzunk most, hogy melyik jobb a 48-e avagy 67! Erre most nincs idő: mert szt. hitünkről, szentségeinkről, Istennünkről, királyunkról, hazánkról, s mindennapi kenyerünkről van szó! Ezek megmentésére alakult a magyar nép párta s a népek ez mellé kell állani, ezt kell támogatnia, ezt kell győzelemre vinnie, ha nem akar nyomorúságban elveszni. Mi megtettük kötelességünket s most te rajtat a sor fenséges nép, tedd meg te is a magadét. Ahogy veted az ágyadat, úgy alszol benne. (Zajos éljenzés.)

A következő szónok volt:

Molnár János apátplebános

a néppárt központi irodájának igazgatója, a legfáradhatatlanabb agitátor és szervező az egész országban. Molnár ama szónokok közé tartozik, kiket még ellenségei is élvezettel halgatnának órákon át. Bámulatos ismeri a nép észjárását, s a legvontabb dolgokat is képes megértetni vele találó hasonlatok által. Mint bővizű forrásból, úgy erednek belőle az anekdoták, melyek mindegyikével valamely igazságot világít meg, vagy tesz kézzelfoghatóvá. Mig az ő kellemes hangja hallatszik, derűltség és józsi mosoly honol a hallgatók arcán. Az anekdoták azonban véget érnek, a légy elbeszélő hang egyszerre érezzes válik, s a testre törekenynek látszó, de léleken erős férfi, ki a tömeg legatolsó tagját is jászai könnyedéggel

világosította föl fontos politikai kérdésekről, most ünnepélyes komolysággal hívja fel hallgatóit a konzervenciák levonására és követségére.

Mint mindenütt, hol csak megfordult, úgy Nagy-Kanizsán is óriási hatást ért el. Beszélt az alkotmányról, s annak egy sarkalatos részéről: a választási jogról. Kifejtette, hogy maga a nép is hibás a meglévő állapotokért, mert hiszen maga választotta azon képviselőket, kik a népek inkább ellenségei, mint barátai. Valamint a hesseni városka deputációja megérdemelte nyáhercegekétől, hogy 25-öt veretett rájuk, mert háromszor egymásután megválasztották a polgármestert, akire panaszokdát: ép így megérdemelné a derest a magyar nép egy része is.

Beszéde folyamán vázolta a néppárt törekvését a választói jog kibővítése és a cenzus leszállítása iránt. Figyelmeztette a hallgatókat mindazon visszaélésekre és ravaszkodásokra, melyeket a hatósági közegek a választói listák összeállításánál elkövetnek. Rámutatott a módokra, melyekkel az ellenőrzést gyakorolhatjuk, s végül buzdította a népet, hogy éljen alkotmányos jogával s a szavazástól semmi körülmények által magát visszatartani ne engedje. Példákkal illusztrálta más nemzetbeliek alkotmányos köteletségérzetét, s appellált a magyar nemzet férfiaságára.

Befejezésül előterjesztette a következő határozati javaslatot:

1. A nagykanizsai népgyűlés tagjai egy szívvel-leléssel elfogadják a néppártnak, mint vallásvédő s a hazajavát igazán szívén viselő pártnak elveit és örömmel kötelezik magukat arra, hogy annak zászlóját minden megengedett eszközzel diadalra juttassák, hangosan tiltakozván a választási jognak azon, a magyar nemzetet mélyen megalázó elkobzása és korlátozása ellen, melynek a választók összeírása alkalmával és Nyitrán, valamint Stomfán minden jobb érzésű egyén megbotránkozására szemtanui voltak.

A határozati javaslatot a gyűlés viharos lelkesedéssel magáévá tette. Mielőtt a következő szónokra került volna a sor, az időközben érkezett sürgönyöket olvasta fel Barabás Albert lapszerkesztő a népek, és pedig az alábbiakat:

Érsekújvár, ápril 19.

A felvidéki, részben tótjaink, Érsekújvárotól néppárti gyűlésre egybesereglett 15,000-et meghaladó magyar honpolgár lelkesült örömmel üdvözlö Nagy-Kanizsán gyűlése testvéreit és kijelenti, hogy édes hazánk és királyunk szeretetében nem engedi magát senki által tulszárnyaltatni.

Az érsekújvári nagygyűlés.

Pécs, ápril 19.

Nagy sajnálatomra akadályozva lévén a megjelenésben, szívem mélyéből üdvözlöm az egybegyűlt elvtársakat

Ij. gr. Zichy János.

Pécs, ápril 19.

Egyházunk és Hazánk javára törő ügybuzgó bajnokoknak lelkes üdvözlőinket küldjük. Üdvös határozatainkhoz szívvel lélekkel hozzá járulunk és működésükre Isten áldásáért könyörgünk.

Gauzer János esperes plébános, Pozsgai József kanonok, dr. Würster József, dr. Wajdits

Gyula, dr. Svölök Lajos, dr. Rébányai József, dr. Fent Ferenc, Körmenyi Károly, Hradek Károly, dr. Igas Béla.

Az üdvözlő táviratok még fokozták a lelkes hangulatot, s egyértelműleg elhatározták Zichy Nándor gróf indítványára, hogy üdvözlő sürgönyt menesztenek az érsekújvári népgyűléshez, s hódoló táviratot a megyés püspökhöz, báró Hornig Károlyhoz Veszprémbe, főpásztori áldását kérvén.

Ezután következett:

Dr. Major Ferenc főorvos beszéde.

A néppárt vezérkarának e kitünő tagja ezuttal előtémáról beszélt, mely alapos tanulmányokat és a meglévő viszonyok teljes ismeretét feltételezi. Jóllehet a párt közvetlen a gyűlés előtti napokban kérte föl, hogy a kisiparosok és kisbirtokosok helyzetét és a következő reformokat ismertesse: oly kimerítő alapossgal szolt e fontos kérdésekről, hogy még azok körében is feltűnést keltett, kik széles látókörét, s a dolgok mélyére ható éles ítélőképességét már régebről ismerik. Mint szónok az inkább elvont természetű beszéddel is le tudta kötni a hallgatók figyelmét, s befejező szavainak költői lendülete zajos éljenekre ragadta a népgyűlést. Beszéde így hangzott:

Kedves Polgártársak!

Mi hozott egyúvé ily nagy számban beneteket? — talán nagyon boldognak a megelgedettnék érzitek magokat? — feleljetek — ugy-e bár nem!

Nem-e azért jöttünk össze, hogy fájó szívvel kiöntsük sérelmeinket, s aztán egy szívvel, egy lélekkel és szilárd meggyőződéssel szálljunk síkra jogos kivánásaitok érdekében, orvoslást követelvén a végpusztulásnak induló kisiparos és kisbirtokos osztály megmentésére.

Kérdem tőletek: ki karol fel beneteket, ki törődik sebitekkel, ki jön segélyetekre? Talán a szabadelvű kormány? — Nem, és százszor nem, — egyedül a Néppárt.

Ki az a néppárt s honnét keletkezett?

Ti vagytok a néppárt — belőletek fakadt az, tehát igaz gyermekeitek.

Vigyázzatok tehát reá, mint legdrágább kincsetekre, ha jön az idő, hogy alkotmányos jogaitokkal élni kell, hogy ne maradjon egy sem közületek tévelygésben.

Ne féljete, az igazság veletek van, melyet elnyomni igen, de megsemmisíteni nem lehet. Nem lehet ám mindig Csáktornyát, Girálót, Nyitrát s Stomfát játszani a kormánynak s az alkotmányos jogokat szegre akasztani.

Az igazság magának utat tör s addig fogjuk döngetni jogos sérelmeink orvoslásáért a törvények ajtaját, míg beboacsájtást nem találunk.

De ne folytassuk jogos fájdalmaink méltó kitöréseit, hanem nézzük tárgyilagosan, hogy mik a kisiparosok s kis birtokosoknak elviselhetleu terhei és sérelmei.

A kisiparosokról szólva, mielőtt az 1872. VIII. törvényezikben lefektetett iparszabadságot méltatnám, mely halálos csapást mért a kis iparra, szükségesnek látom a százados czéhrendszerrel megemlékezni.

A czéhrendszernek is megvoltak a maga hátrányai, de annál több előnyei; mert alatta nem versenyezhetett a jogosulatlan tőke minden szakértelem nélkül; — nem vált az ipar szabadsággá; s iparos alatta vagyonosodott s boldog volt; kizárta köréből a szakértelem nélküli vétkes versenyt, melynek jelszava: „ha én nem boldogulok, te se boldogulj.” A kisiparosokban az ország egy teljesen független s értelmes középosztályt birt, melyre mindig számíthatott.

A czéhrendszer a szolid ipar mellett a vallásosságban kereste s találta biztos alapját s saját autonómikus hatáskörében arra is felügyelt: vajjon a segítők s tanoncok az isteni tiszteletet nem hanyagolják-e el s a megtrügözött Istenkáromlókat mint salakokat kebeléből kivetette.

De boldognak érezte magát a munkás is, mert mindenben osztozott a családdal, — valóságban, erkölcsben, egymás iránti szeretet s tiszteletben és így a hűségben, valamint a munkásságban erősödött.

S nem vertek benne gyökeret a dologtalanság, más vagyónának elharcosolására célzó gonosz indulatok s a szocializmus által megteremtett felforgató eszmék, melyek a mai iparszabadság szomorú korszakában segéd-munkásaink nagy részét magukhoz ragadták, melynek gátot egyedül a vallásosság ápolását célnál kitűzött katolikus legényegyletek vetettek.

Sajnos, hogy a liberális eszméktől elváltított irányadó körök nem a czéhrendszer egyes hiányainak a kor követelményeihez képest való javításával — a meglévő iparnak fokozatos fejlesztésével, az iparosostály megizmosodásával vezették be a jó értelemben vett szabadipart; hanem a czéhrendszer romjain s a régi iparosostály tönkretételével építették föl a mai szabad ipart.

Ehhez nagyban hozzájárul a 60-as évek mindent betöltő szabadság iránti vágyódása, mely az 1859. évi osztrák abszolutisztikus ipari rendtartás iránt teljes gyűlölettel eltelve a szabad iparnak egyengette útját. Az akkori mozgalmak annyira feloszlították iparosainkat az iparszabadság iránti vágyódást, hogy új ipartörvény alkotása elkerülhetlen lett.

Az ezen mozgalmaktól elkábult iparos osztály nem gondolta meg, miszerint az iparszabadság életbeléptetésével azaz megalkotásával saját sírját ássa meg.

Hasonló kort élünk ma is, midőn a szabadelvűség leple alatt a vétkes önérdék s hatalmi vágy húzza meg magát.

Sajnos, a rövidlátók nem látják, hogy az álpróféták szabadságot hirdető szavai alatt a szolgasság, vallástalanság s legbűnösebb önzés üti föl fejét s ezen tanoknak aláírói legtöbbnyire rabszolgái a hatalmi önkénynek és egyesek önzésének.

Az új ipartörvény az 1872. VIII. törvényezikben látott napvilágot s egészen liberális alapon a Német birodalom ipartörvényét honosította meg, teljesen szabad versenyre bocsátván az ipart s eltörölve a képesítést. Ez által a társulást megbénította s a százados czéhrendszer józan ipara közprédája lett a kezvezményes gyáriparnak s a mindent felfaló nem hivatott, üzérkedő tőkének, mely bármely mesterségre önmagában birta képesítését.

Ezzel tönkre ment derék középosztályunk, mely józan gondolkodásával, kivított tekintélyével, s nevére nagyot tartó becsületérzésével társadalmunk leghasznosabb részét képezte.

Kérdem tőletek, hol látjuk ma jó részét ezen derék iparosostálynak? — Nem-e a vasutaknál szolgai állásokban, utkaparói s házmesteri minőségben, mesterségükből meg nem élhetvén.

Ez volt a liberális gondolkodásnak megfelelőleg teremtett szabad ipar gyümölcse.

Sajnos, hogy ezen álszabadelvűség hirdetői hasonló megtévesztéssel mételeyezték meg az igaz szabadságot s törvénybe iktatták a bilincseket, melyeket a lelkiismereti szabadságra vertek. Az ipart elnyerte a jogosulatlan tőke, az egyházpolitikai törvények létrehozásában pedig közreműködött a börze.

De térjünk vissza az 1872-iki törvényhez, mely az iparszabadság révén teljesen kiszolgáltatta iparosainkat a jogosulatlan tőkének. Ehez járult a közlekedési eszközök s kereskedelem fellendülése, mely a magára hagyott kisipart teljesen leszorította a versenyterrről.

Sajnos, vezéréreink akkor is mindent a külföld kaptafájára akartak rászorítani, nem számolva speciálisan magyar viszonyainkkal s a mit már ott megváltoztatandónak találtak, azt ültették itt át.

Már akkor Németországban az Innung név alatt a czéhrendszerhez hasonló testületek létesítettek, Ausztriában pedig, hol az ipar 100%-al előttünk állt, a versenyképesség szükségességét belátták s az iparképesség törvénybe iktatását sürgették.

Nálunk is a szabad iparban családott iparosaink szomorú helyzetüket felismerve a

végmegsemmisülés elleni küzdelemben folyton és folyton sürgették az annyira átkos szabadipar törvény revizióját, melytől sajnos 10 évig zárta el fülét törvényhozásunk s nézte tétlenül iparosaink tönkre jutását, mig nem az 1884. évben az új ipartörvény (XVII. törvény) meghozatott, melyben már a képesítés elve kimondatott az iparosok kényszer társulásával.

Azonban ezen törvény sem hozta meg a töle várt orvoslást, mert e törvényből sem hiányzott a kibúvó ajtó, melyen át szakképzettség nélkül is jog nyerhető s így a töke uralmát továbbra is érvényesíthette, mennyiben e t.-cz. 4. és 5. §-ai ellenében a 8. § lehetővé teszi, hogy üzletvezető alkalmazásával bárki bármely iparágat űzhet, ha nagykorúságát elérte.

E mellett iparunk fejlődésének legfőbb akadályai a pénz és hitelviszonyokban, a vám és kereskedelmi szerződés hiányosságában, s részben azon káros irányzatban rejlenek, hogy az állami munkálatokat, főleg pedig a katonai felszereléseket a kis ipar működésével a nagytőkével rendelkező vállalatok kapják, mert a szabadelvű kormány célja a kapitalizmus megnyerése. Es így csak a nagy töke által alapított iparvállalatok, — de még ezekben sem mindig e hazaiak, — támogatottak s ezeknek nyújtott minden előny.

Igy tehát ezen javított törvénnyel is oda jutottunk, hogy a kisiparosok segítséget magatokon, a hogy tudtok.

Most tehát kérdem: lehet-e várni az így tönkre tett ipartól, hogy minden támogatás nélkül önmagát emelje fel? Ez kedves polgártársaim merő képtelenség.

Az egész ország területén létesített pénzüzetek ugyan javítottak valamit a helyzetben, de személyi hitel hiányában és drága kamatláb mellett az elzúllott ipar életre nem tud kelni, főleg azért sem, mert a kölcsönhöz jutás pénzüzeteknél a legmesszebb menő biztosítás kívánságával van megnehezítve, s eképp mintegy kizárja a hozzá kölcsönért fordulókat — s így nem ritkán a zálogház és uszora polip karjaiba kergeti.

Másképp vannak a hitellel Franciaországban, hol a nemzeti bank hatvan millió frankot ad ki a kis iparosainak személyes hitel képen, de még Oroszország is 300 rubel erejéig személyes hitelt nyit kisiparosainak alig 3%-os kamatláb mellett.

De mit tapasztalunk itt nálunk, hol csak a nagykereskedés s nagyipar élvezi a pénzüzeteket, melyek azok szolgáltatásban állanak, pedig nagyobb garanciáit nyújt a képesített iparos becsülete a díszes kereskedői kirakkal szemben, mely idegen pénzzel űzi a szembefényvesztést.

A kisiparosnak senki sem hitelez, ő azonban kénytelen boldog-boldogtalannak hitelt nyitni s csekély befektetését rendelőinél lekötöni. Mi tehát a legsürgösebb? Központi s kerületi hitelszövetkezetek megalakítása, melyek lehetővé teszik a nyers anyag beszerzési s fogyasztási ipar szövetkezetek létrejöttét, melyek azonban csak az állam teljes támogatásával létesíthetők még pedig az állampénztár feleslegéből s a postatakarék pénztárak rendelkezésére álló nagytőkéből.

A mostani szabadelvű kormány azonban mit tesz? Nem a kis ipar s kis gazdák hitelszükségleteinek kielégítésére gondol, hanem közel fél év óta 10 millió forintot adott át az osztrák-magyar nemzeti banknak kamat nélkül, melynek hasznát ismét csak a kisiparosokat tönkre tevő vállalatok, s az üzérkedő töke élvezik.

Az általunk javasolt hitelszövetkezetek célja lenne a legolcsóbb kamatláb mellett személyes hitelt nyújtani és pedig lehető gyorsan, ezen ipar-szövetkezetek megerősítésére kellene fordítani a nagytőkére halmozott s elfecsérelt milliókat.

Revidálni kell továbbá a képesítés tervében ipartörvényeinket, hogy iparjogositványt csak a szakértelem kaphasson s az üzérkedő tőkének ez által is gát vesszünk.

Rendezni kell a hálózatot, s a hálózatot a vásárokról el kell tiltani. Ugyanis a zónautazás mellett a hálózat elárasztja az egész

országot a külföld selejtes iparterményeivel; kedvező fizetési feltételek mellett feltöltik terményeiket a közönségre és így a hazai iparterméneket a keresletről kiszorítják.

Kívánatos továbbá, hogy a kézi gépek megszerzése iparosainak megkönnyíthessék. Folytató fordítandó, hogy iparbiztosítások Keleten tágabb piac teremessék.

Nem mulasztatom el továbbá, hogy a kisiparosok érdekeire olyannyira káros intézménynek: az ipar és kereskedelmi kamaráknak megváltoztatását ne sürgessem. Ugyanis az iparkamarák s kereskedelmi kamarák, melyeknek érdekei egészen ellentétesek, a mennyiben a kereskedelem a töke szolgálatában áll, az ipar pedig a szakképzettséghez kötött munka megvédésére van hivatva, mégis együttműködésre vannak kényszerítve, miért is sürgős az iparkamarák külön választása.

Szükségesnek tartom továbbá, hogy az ipartestületek jogköre tágíthatassék s az oda utalt ügyek pontos ellátása ellenőriztessék s kívánatos, hogy azon községekből, hol a törvény által megkívántató számú iparos nem létezik — kerületi ipartestületek alakíttassanak.

Kívánatos, hogy az iparisokálkban nagyobb szakoktatás is elnyerhető legyen s nagy gond fordíttassék a vallásos alapon való kiművelésre, a tanoncok erkölcsi s szellemi tökéletesítésére, hogy így kiművelve képesek legyenek a gyáripar tulkapásai ellen sikraszállani.

Kívánatos továbbá, hogy az iparosok alkalmazását egy országos egyöntetű közvetítő intézmény teljesítse, melyet jelenleg a legkülönbözőbb iparos egyesületek nagyon is kezdetlegesen végeznek, még pedig az iparosok munkabérére káros hatással, a mennyiben egyes helyeken a tulajentkezést a munkaadók a bér tetemes lenyomására aknázzák ki, mit leginkább a gyáriparnál tapasztalunk, melyre példát a fővárosból nem egyet hozhatunk föl.

De meg kell említenem a súlyos adóterhet, mely kis iparosainkra nehezedik. Mintha csak az állam tönkretételüket az ált. is elősegíteni akarná, jövedelmüknek majd egy harmadát magának követelnek.

Kívánatosnak tartom, hogy a segéd nélkül s a segédekkel dolgozó kisiparosok érdekében az I. és III. oszt. súlyos kereseti adók mérsékeltsenek, illetve a meglévő törvények által az adóztatási viszonyok ez irányban enyhíthetessenek.

Hogy mennyire nem törődik a kormány a kisiparosokkal, eléggé igazolja az is, hogy törvény alkotott nagyobb részvénnytársaságok által alapított iparvállalatokra, hogy új iparágat honosítanak meg és ezeknek évtizedekre terjedő adómentesség kedvezményt nyújtanak, holott ezen iparágak legtöbbjét kisiparosaink némi segítséggel s gyámoltással a legeszegebb s legtermészetes módon ők maguk is megteremthették volna.

Azon súlyos viszonyok, melyeket a kis iparosoknál eseteltem, a kisiparosokra is teljes mérvben nehezednek.

Az utóbbi gazdasági válság, mely az árak rohamos eséskénésében nyilvánul, legfőképp a kisiparosokra nehezedik, kik amugy is már roskadoznak a közterhek alatt.

Itt is nagy vád illeti a kormányt, mulasztásai s közönye miatt.

Ez is mostoha gyermeke volt a liberális kormányoknak; mert ha annak idején erélyes és Magyarország mezőgazdasági érdekeinek megfelelő kereskedelmi és vámpolitikát követ s neu egyezett volna bele, hogy az orosz buza egyrészről Ausztriát, — a szerb és román buza pedig őrési engedély útján elküvetett visszaélés Magyarországot előzönölje: a mezőgazdák bajai nem súlyosbodtak volna annyira. De különösen súlyosbítták a kisiparosok anyagi helyzetét ama közterhek, melyek a megadóztatás magassága s aránytalansága folytán nehezednek rájuk.

Eltekintve ugyanis hogy az 1881. XL. alapján eszközölt kataszteri tiszta jövedelem megállapításánál főleg a kisiparosokat érintő visszaélések történtek, magában véve a kataszteri jövedelem után megállapított 25 %

földadó s ennek megfelelő 30 %-os átl. jövedelmi pótdadó oly magas, hogy hozzá véve a községi pótdadót, az ugysí agyon senyargatott kis birtokosokat tönkretételre fenyegeti. Az adók ugyanis jó közép termés mellett is tiszta jövedelmük több, mint egy harmadát nyelik el.

Kívánatos volna tehát, hogy állapotaink meg egy birtok minimum, melynek kataszteri tiszta jövedelme után ne 25% lenne az adó, hanem fokozatosan kisebb kulcs szerint történjék a megadóztatás: az átl. jöved.pót., valamint a II. oszt. ker. adók elajtésével.

Ezek helyett azonban meg kell adóztatni a börtés s a nagytőkét, melyek a mezőgazdaság rovására adómentesen űzik szédelőgő üzemeiket. Az egyenesadók után első sorban kell felémli tenem a fogyasztási s itadalókat, melyek leginkább a kisbirtokosok életszükségletét drágitják meg.

Ez irányban szükségesnek tartom, hogy a fogyasztási adók termelési adókká változtatásnak át, hogy a belfogyasztásra szánt terményeket illetőleg ekként az aránytalanságtól és a fogyasztási adók biztosítása érdekében való zaklatásuktól a kisbirtokosok megmenekedjenek.

Igen megnehezíti a kisbirtokosok helyzetét a termények értékesítésénél a közvetítő kereskedés feltöltése a földadása s lelkiismeretlen üzemei úgy, hogy a termelő s fogyasztó ritkán találkoznak — s az eladási és az utolsó vételár közötti különbséget a kisbirtokosok rovására a közvetítők teszik zsebre.

E bajon nézetem szerint segíteni kell és pedig a gazdasági raktárszövetkezetek felállításával állami támogatás mellett (miként ezt Poroszországban tényleg gyakorolják), mely szövetkezeteknek az állam által a tarifa kedvezmény is megadandó.

Erintetlenül nem hagyhatom, hogy a kispusztult szőlők helyreállítása érdekében a kormány a legújabb időkig semmit sem tett.

Ujabbon megalkotta ugyan a törvényhozas az erre vonatkozó törvényt — de ez csak kis részben felel meg főképp a kisbirtokosok igényeinek.

A vesszőket az államnak ingyen kellene a kispusztult részére kiszolgáltatni, a helyreállítási kölcsön adását pedig nem lett volna szabad egy bankra bízni, mely nyereségre spekulál. A törlesztési részletek tekintetében pedig nagyobb kedvezményt lehetett volna a kisbirtokosok érdekében nyújtani.

Ha most áttérünk a kispusztult hitelveszélyre, látni fogjuk, hogy a töke szükségleteinek beszerezhetése a legrosszabb állapotban van. Ezek a vidéki pénzüzetek — a magas kamatlábra tekintettel, mely ellen alapos kifogások tehetők, sőt a melyek a mostani gabona árak és a föld jövedelmezhetősége mellett uszora számba mennek — nem segítenek.

S hogy még eddig a kisbirtokos osztály el nem tűnt a föld színéről s föl nem faita a nagy töke — csakis a kisbirtokos osztály megerősített munkásságának s kitartó szívósságának köszönhető.

De már is félelmesen emelkedik a kisbirtok megerősítése a nagy kamatozás mellett, ugy annyira, hogy égetően sürgőssé vált hitelveszélyainak rendezése.

Szükséges tehát országos központi s főhálózáttal szervezett hitelszövetkezeteket alkotni az állam teljes támogatásával, hogy a tagok olcsó s gyors hitelhez jussanak. Főleg a mezőgazdák személyi hitelét kell fokozni, valamint a kisiparosét, kik eddig rendszeren uszorrával segítettek magukon, főleg aratás előtt, midőn a kispusztult vagy a jóságában esett kára vagy más csapások miatt rögtönös hitelre szorul.

A mezőgazdaságnak ez a szomorú helyzete idézi elő a nagyszámu kivándorlást, melyet a kormány tétlenül néz — pedig nem vagyunk sokan és így minden tagjára e hazának szükségse van.

Fő oka a kivándorlásnak az, hogy a nép sem földhöz, sem munkához nem juthat.

Ezen bajon segíteni lehet és kell, még pedig a telepítés helyes keresztülvitelével, állami vállalatok létesítésével s egyáltalán az idegen munkások kizsírítása által, mely utóbbi csakis egyedül a munkás közvetítő országos intézmény felállításával érhető el, hogy ne

kelljen a munkát keresőnek a világba menni s nem ritkán lelketlen munkásokvetítők alkalmi prédájává válni.

Kíváncsú továbbá a válságrügynek törvények által leendő szabályozása, a cselédlügy rendezése, különösen a mezői munkások és munkaadók közötti egészséges jogviszony megteremtése s az érdekelt felek megélhetésének minden csapással szemben való biztosítása.

Végiggondolva az elmondottakat, kérdem tőletek: tett-e a szabadelvű kormány akár a kis ipar, akár a kisbirtokosok bajainak orvoslására csak kísérletet is?

Pedig ezek képezik az ország zömét s fenntartó elemét s várják már évek óta, hogy megsemmisülés ellen folytatott küzdelemben segítőkéz nyuljon feléjük.

Vajjon nem elszomorító ezzel szemben, hogy országgyűlésünk többsége a szabadelvű kormányval élén az igaz szabadság elnyomásán fáradozott akkor, midőn minden keresztényre főleg a katolikusokra oly törvényeket erőszakolt, még pedig mesterkéltan teremtett, meghamisított közvéleményre támaszkodva, hatalmával mintegy kiterőszakolva, mely törvények lelkiismereti meggyőződésünkkel, a keresztény Magyarország szellemével homlok-egyenest ellenkeznek, de melynek megváltoztatását éppen ezen indokból, minden törvényes eszköz felhasználásával megkísérteni mi soha meg nem szűntünk.

Elhez járul még, hogy a ránk erőszakolt törvények új teherrel sújtottak bennünket s az egész magyar társadalmat hareznek tették ki.

Kérdem: vajjon az országgyűlés drágán megfizetett idejét s azon majdnem milliókra menő költségeket, melyekbe az állami anyakönyvezetés évről-évre kerül, kerülni fog; mely ez ideig a polgárok minden oldalú zaklatásával van egybekötve, s melynek terhére már is egyes községek elviselhetetlennek érzik: nem lett volna-e jobb, ha mindezeket egy jó közgazgatásra, a kisiparos, s kisgazdák megmentésére fordították volna a szabadelvű kormányok?

Mennyivel szebb napok derültek volna a nemzet egére az új ezredév beköszöntével, míg ellenben most igazán beteljesül a közmondás „sirva vigad a magyar”.

Az ezredév küszöbén elborul minden nemesen érző honfi kebele és fél ürülni a múltnak, fél remélni a jövőben, látva a polgárok siralmas helyzetét, az ország feldult belbékéjét, a botrányok egész sorozatát, melylyel az ezredév üdvözölve lett s mely világosan mutatja a közérköcsi élet mélységes súlyosodását.

De hisz a szabadelvű áramlatnak nem kellene erős, öntudatos, független közép osztályok, hanem szüksége van olyanokra, kik földig hajolnak parancsszóra; mert a jelszó: börze — töképenz s szolgaság; s ez az oka, hogy a kisiparra s a kisbirtokosok érdekeire nem jut idő a parlamentben.

Céljukat elérték. A gyümölcs már érik, a liberális áramlat közönye folytán tönkrement, elszegényedett kisbirtokos s kisiparos osztálynak egy része, melynél nem mulasztotta el a vallásosságot is megmontani, kivetkőzven a vallásos érzetből, két kézzel kap a szocializmus tév tanai felé s megtámadja majdan a magán vagyont is, hogy azt saját részére foglalja le.

A francia forradalom csak a függőségi viszonyt szüntette meg, de a szocializmus, melynek fejlődését a gazdasági válság, az üzérkedő töke uralma, gyáripar s a börze manipulációk csak növelték, melyeket már törvények alkotásával sem lehet immár megszüntetni, — végveszélylyel fenyegeti az egész társadalmat. Hogy a katasztrófának eleje vételessék, az egyházat nem leszorítani kell a térről, hanem erősíteni; mert ez a munkát imádsággá emeli s a föld gyötrelmeit az örök élet kincsesei tárházává varázsolja; főlemeli a szegényt a gazdaghoz, mivel egyik az eszközök a földön túli élet boldogságainak megszerzésére, egy a koluszbot a királyi palczával, a szalmásza a selyem és aranytól nehezűd menynyezzettel, a kunyhó a márvány palotával. Ahoz a tul-

világi boldogsághoz biztosabban vezet el a skapuláré, mint a gyémántos és briliántos nyakék.

Az álliberálizmus és tulvilág: tűz és víz, a melyek nem egyeztetethők össze. Nem vallás kell amannak, hanem szarnokság s hatalom, nem gondolván meg, hogy a tekintély s többség elismerését csak vallásos élet tartja tiszteltben és ennek kizárásával a szenvedélyek borzasztó kinövéséi látnak napvilágot az emberi vágyak kielégítésében.

Vajjon nem mondhatjuk-e jogosan, hogy a szocializmus és kommunizmusnak szülő anyja az álliberálizmus? Nem korlátozója, hanem megteremtője a közrend felbomlására irányuló törekvéseknek, melyeket sem szuronokok vagy manicheerek, de legkevésbé SS-ok meg nem szüntetnek. Csak a munka megszentelésével, hittel a szivben, s meggyőződéssel a lélekben, szeretettel egész lényükben, reménnyel a közös hazában, a keresztény Magyarországnak, lehet megszentelni a társadalmat.

Ismételjük tehát, hogy elodázhatatlan szükség egy új ipar-törvény meg alkotása, melyben a felsorolt sérelmek orvoslást találjanak, a keresztényi alap és a vallásos nevelés visszaállításával. Így azután a kis iparos és kis gazda fellélegzik, — az üzérkedő töke igáját lerázza, a munkás családtaggá válik, a gép eszköz lesz a munkás kezében s nem lesz a munkás rabja a gépnek, s a jövedelemből kivieszi a tisztességet a munka, úgy, mint a jogos töke.

Ez a néppárt törekvése e téren! Új életet teremteni a föld népének meg az iparos osztálynak, s véget vetni az önző s hatalmi politikusoknak.

Igy a második ezredév alapját Szt. István diós emlékü királyunk példájára, a vallás talajára építjük, mely szilárdabb a kősziklánál, s a melynek legbiztosabb pártfogója a boldogságos Szűz Mária, Magyarország védasszonya: Patrona Hungarie!

E beszéd konkluziója gyanánt dr. Major az alábbi határozati javaslatot terjesztette elő, mely szintén lelkesedéssel elfogadtattott:

A nagykanizsai népgyűlés melegen és lelkesen pártolja és óhajtja a kisipar védelmét, különösen a nyers anyagot beszerző s kész kézműveket elárúsító szövetkezetek felállítását s az ipartörvény megjavítása által. Hasonlóképp kívánja és ajánlja a kisgazdák sanyaru sorsának enyhítését, kivált hitelszövetkezetek és központi gabonarak-tárak létesítése útján. Mivel pedig mind a két néposztály érdekeit főképp a néppárt képviseli és védelmezi jelenleg, azért a néppárt győzelmét minden jelenlevő egész erejével biztosítani igyekszik.

Dr. Major után Markos Gyula alakja jelent meg az emelvényen. „Herko Páter” — zúgta éljenek közt a tömeg, fölismervén benne a „Herko Páter” című közkezdelt élelzap szerkesztőjét s egyuttal földijét is. Az élénk temperamantumu poéta rendkívüli hatás mellett szavaltta el Tetre fel című költeményét, melyből adjuk a következő részt:

Mi tehát a mi teendők? Tetre! Sikra! Fel a gátra!
Vallvetellen összefogni a közűd, a pép javára.
Gyáva mindaz, a ki télen össze tudja tenni karját,
Mikor látja, hogy tiporják az ő szülő édes anyját.

Fel tehát fel a szent tetre, minden hitű Árpád vére,
A szorongatot hit és hon jait kiáltó védelmére.
Melyre minket hív a néppárt, a hon legderekabb pártja!
Jertek, jertek! egytől egyig felesküdni zászlójára!

S vállvetellen, összetartva, kisértéseket megvetve,
Ne tekintünk semmi másra, csak csupán a becületre.
Mout, vagy soha! ámdé végre győzni kell a népszavának.
S fel kell ürülni e szegény, megzaklatott szép hazának.

Eztán következett a gyűlés legeragadóbb pontja.

Kálmán Karoly sósokuti plebános beszéde.

Hozzá hasonló népszónok ez időszerint nincs az országban. Csudálatos ereje és hatása van hangjának: belehat a szívek bensejébe, könnyeket csal a szemekbe, s mint templomi orgona majd mélabus hangon szól, majd fenyegetően zug és ellenállhatatlanul ragadja magát a hallgatóságot. Lehetetlen tollal visszaadni azt a hatást, melyet hallgatóságára gyakorol. Mintha egy füle, egy szíve és egybeolvadó érzése lett volna annak a 20.000 embernek: oly áhitatos figyelemmel s végül oly fellángoló szenvedélylyel hallgatta a szinte észrelemlőt szónokot. Múlt idők történetei, melyek a népek harcra lelkesítéséről regélnek, váltak előttünk érthetőkké, s megfajtvolt a rejtelly: mikép vihet egyetlen ember a szó hatalmával ezeket és tizezreket akár a halálba.

Az a lelkesedés — kezdé beszédét, — melylyel itt találkoztunk — mutatja, ki a magyar, áll Buda még. És nem veszhet ki a magyar, mert annak élnie kell.

Néppárt! Mikor ez a szó először elhangzott, úgy hangzott el Szt. István városban szent királyunk sirja fölött, mint riadó kürt, mint harci harsona, mint az égnék szava. Nyugat, kelet, dél és észak verte vissza a tetekre hívó szózatot, s megmozdult a föld, melyben apáink csontjai porladoznak. A nép fölébredt mélységes álmából, s átvilágolt agyán a tudat, hogy ő az országának, a nemzetnek a fentartója.

Nem azért jöttünk ide, hogy beszéljünk, hanem hogy határozzunk. Határozzni! Élet vagy halál! Mit akartok inkább: élni vagy halni? Inkább válasszunk a halált, mint eladni lelkiismeretünket, eladni multunk emlékeit, őseink hitét, eladni a földet és az eget.

Akartok-e maradni keresztények? (Zugó kiáltás: „akarunk.”)

Ha tehát keresztények akartok maradni, ha meg akarjátok őrizni gyermekeiteknek a hazát, ha nem akartok földönfutók lenni, akartok, hogy éljen a nép és a néppártja.

A mint Szent István megalapította ezt a hazát, amelynek a boldogságos Szűz Mária a védelmezője, ne engedjétek kidobni azon alapokat, melyre a keresztény Magyarország épült.

Ki akarja, hogy mint hittagadó éljen? Inkább meghalni, mint hitetlenül élni. Igen, hitünkért, szabadságunkért, apáink Istenéért készek vagyunk meghalni.

De nekünk kötelességünk, hogy éljünk, mint magyar keresztények. A legkisebb bogár is élni akar, a leggyámoltalanabb féreg is védi életét. Csak mi ne védelmezzünk magunkat, mi engednénk eltíporni nemzetünket és hitünket?

Határozatok! Fogjatok kezét a nyugattól keletig, déltől északig, s egyesülvén a hitért vívott küzdelemben, veletek egyesül az egész keresztény világ. Nem engedjük elveszni a földet és az eget, melyhez, Krisztus vére szerezte meg nekünk a jogot. Elnie kell a néppártnak az alkotmányért, a koronáért s a korona fölött ragyogó szent keresztért, melyet istentelen kezek onnan letörni akartak. De mi fényes ragyogásban kívánjuk ott látni, mint jelképét a kereszténységnek.

Ebben a küzdelemben ellenünk lesz a pokol, velünk az ég, mely örömmel tekint ma is reánk, hogy van még magyar, ki nem hagyja hitét.

A mi programmunk az örökkévalóság politikája, a nép evangéliuma. Az anyák véssek gyermekeik szívébe, hogy majdan ők is védelmezői legyenek hazánknak és hitűnknek. Jézus Krisztus a mi alapítónk, a néppárt alapítója, mert az általa vetett alapon akarunk maradni, élni és fejlődni. A mi pártunk örök életű párt, mert az igazság örök életű.

Esküdjétek meg, hogy nem adjátok el a keresztent megfizetett Jézust; esküdjétek, hogy ragaszkodtok hitetekhez; esküdjétek, hogy nem nyugosztok, míg a győzelmet ellenségeink fölött ki nem vívtátok!

A nép levette kalapját és huszezer ajkrol hangzott az ünnepeyes, lélekemelő fogadalom: „esküzzünk!”

Meghatva, levett kalappal állott most elő Zichy Nándor gróf, hogy a következő bucsu-beszédet

intézte a népgyűléshez:

Igaz köszönet illeti meg a néppárt minden egyes tagját, hogy lelkesedésével lehetővé tette ennek a gyűlésnek megtartását s hogy megengedte elmondanunk mindazt, amit itt elmondani szerencsések voltunk. De én veletek együtt adok hálát Istennek, a ki végtelen bölcsességében úgy rendelte, hogy az a milleniumi ünneplés, amelyet a történet és az emberek kiszámítani és megállapítani nem tudnak, de amelyet a mindenható az ő nagy kegyességében úgy engedett megállapítani, hogy épen most állíthatunk pártot, hogy azon az alapon, amelyre az országot Szent István király alapította, — a kitől kezdve létezik csak Magyarország és civilizált keresztény magyar nép, mert előtte nem létezett Magyarország, mint valóságos állam, — hogy ezen millemum alatt, mondom, az isteni gondviselés alkalmat ad a magyar nemzetnek és egyzersmind felhívja azt, hogy az ő hitéért, a kereszténység alapján való boldogulásért küzdhesse és azon keresztényi alapokra helyezze az országot, melyen ezer év előtt volt. Isten kegyelme engedje, hogy kitartsunk a küzdelemben. Hosszu, nehéz küzdelmet kell folytatnunk, hogy helyrehozzunk azon mulasztásokat, melyeket lanyhaságunk okozott. Engedje a Mindenható, hogy koronás királyunk még sokáig gyámolíthasson bennünket. Engedje, hogy hitünkben meg ne rendüljünk, és egyenlő testvériségettel karoljuk fel hazánkat minden hitű és minden nemzetiségű polgárait, mert ők is egy Istennek a fiai, ő érték is halt meg Jézus a kereszténység. Engedje a Mindenható, hogy a választásoknál elvünközögjünk. Miként Fejérváron mondotam, most is ismétlem: megvetendő az, ki akár forintokért, akár százszekért eladja meggyőződését. Lelkünk és meggyőződésünk szerint kell szavazni, hogy a néppárt elveit diadalra juttassuk.

Ezt fogadjuk meg, ez lesz legfontosabb határozatunk. Ennek toborozunk híveket, hogy ne a gázság és erőszak, hanem Isten akarata, a meggyőződés és az igazság legyen a választások alkalmával a haza, a hit és a mi boldogulásunk záloga. Tartsatok meg továbbra is bizalmatokban.

Fél 7-re járt az idő, midőn a bucsubeszéd elhangzott, s bár a nép több mint négy órán állott összezsúfolva, mozdulatlanul: alig akart széteszani. Egy negyedóra telt el, míg végre ut nyílt a tribün előtt s a szónokok Zichy Nándorral élükön az élő emberfal között, zugó éljenektől kisérve, eljuthattak a kocsikhoz.

A lovak csak lépésben haladhattak a városba özőnlő néptömeg között, mely folyton éljenezte a néppártot. Abba a kocsiba, hol Zichy Nándor gróf, Molnár János apát és dr. Major főorvos últek, kanizsai hölgyek szép virágbokrétákat szórtak.

A városban rendkívüli élénkség és mozgás uralkodott. Mindenki talpon volt, s a liberális közönség álmékkodva nézte a néppárt erejét, lelkesedését és diadalát. A Szarvas fogadó előtti téren roppant tömeg volt. egybegyűlve és viharosan tüntetett a pártvezérek mellett, a kik a gyűlés előkelőségeivel ide jöttek bankettet tartani.

A társasvacsora.

A szálloda nagy terme ez alkalommal szűknek bizonyult. A rendezőség csak 150 jelentkezőnek adhatott ki bankett-jegyet, több mint 200-an a melléktermekbe és más vendéglőbe kényszerültek elvonulni. A karzaton nagy hölgyközönség és a tizöltőség zenekara foglalt helyet.

Nyolcz óra után jelent meg Zichy Nándor gróf, kit perczekig tartó tappal és éljenekel fogadtak. Mellette helyezkedtek el: Molnár apát, dr. Major főorvos, Pálér Pál apát, gróf Somóich Béla, Schlégel Péter kanonok, Sebestyén Gyula ügyv. stb. Az első felkőszöntőt Péter Pál mondotta. „Midőn olvasom Szent Pál apostoli működését — szolt Zichy Nándor grófhöz fordulva — eszembe jut Nagyméltóságod, ki hirdeti az Isten és a hazaszeretet. Helyesen mondotta a gyűlésen, hogy a néppárt politikája a nép evangéliuma. A néppárt megakarja adni a királynak a jobbágyi hódolatot, s a hazának mindazt, a mivel tartozik. Ezt senki jobban nem óhajlja, mint a Szent Atya, ki folyton int, kér, buzdít, hogy adjuk meg Istennek, a mi Istené, a királynak, a mi a királyé. Megmutatta számtalanszor, hogy szereti a magyar népet és iparkodik segélyre lenni. A jó Isten tartsa meg őt az egyház élén nagyon sokáig!”

Zichy Nándor gróf: Mi magyarok nemcsak a szokásnak hódolunk, mikor hűséggel, szeretettel emlékezünk meg uralkodóinkról. Kétszeresen indíttatva vagyunk erre mi katolikusok. Mert ő felsége adta vissza sokáig függőben volt alkotmányunkat, melynek alapján védjük mi a katholicizmust, más hitűek a maguk hitét. De ezenkívül apostoli király is, ki Szent István koronáját hordja föltek fején és a ki esküvel fogadta jogaink megvédését. Jövőkön biztosítására az Isten sokáig éltesse.

Dr. Major Ferencz: megemlékezik báró Horváth püspökről, a megye főpásztoráról, ki lélekben itt van, s lelkesül azon eszmékért, melyek a haza jobb polgárait betöltik. Beteljesült most, hogy sirva vigad a magyar. Aggódva tekintünk a multra, s még inkább a jövőbe. De a remény nem hagy el. Hisz ime, a nyugot felvette a fegyvert, s kijelölte az utat, melyet követni kell. Hisz, hogy ez a lelkesülés átszáll az egész országra. Örülünk, hogy abban a népben, mely a haza erejét képezi, él az erények kuforrása. Ez a lelkesedés viszhangra talál a megye püspökében, kinek fekkölt szelleme és határozott jelleme már jelét adta, hogy nem ismer korlátokat az igazság pártolásában. Szívéből élteti.

Zichy Nándor poharát üríti a fogadóbizottság elnökéért, Oroszváry Gyuláért, ki gyöngékedése dacára oly buzgógn fáradozott.

Sebestyén Lajos ügyvéd Zichyt élteti, kinek lelkesedése az eszményi javakért csodákat mivel.

Zichy Nándor reményét fejezi ki, hogy a mi buzgó honleányok és anyák lesznek, addig a kereszténység nem pusztul el. Azon nőkre üríti poharát, kik a mai nap sikerében közre működtek.

Schlégel Péter kanonok szép történeti visszapillantást vet a ferenczrendiek hazafias multjára, kik közül került ki Kapisztrán János. Most is vannak tévtanok, török basák, most is járom alatt nyögünk, van szükség tehát a népek tanítóira, buzdítóira. E hivatást teljesítik a n. kanizsai ferenczrendiek, kik közül élteti Horváth Honor, a népgyűlés sikerének legfőbb tényezőjét.

Horváth Honor kijelenti, hogy szive el van telve a mai nap diadalával, mert látta, hogy az isteni gondviselés fényes sikert biztosít a néppártnak. Mint Krisztus apostolai járnak az országban a néppárt eszméinek hirdetői, kik mellett meg fogunk állani. Mikor a hazában megkondukt a halálharang hitünk felett, akkor emelte fel Zichy Nándor „Ave Máriára” szivét és szavát. Élteti, mint a magyar kereszténység védelmezőjét.

Dr. Kiss Ernő tanár a kereszties hadjáratot látja megújulni. De most nem a szentföldet, hanem szivünk legdrágább kincsét: hitünket kell visszahódítani. Kiemeli a vezérek közül dr. Major, Molnár Jánost és a ki mint Kapisztrán beszélt ma: Kálmán Károlyt.

Kálmán Károly: Az isteni gondviselés adja meg a vezéreket. Kapisztránok akkor születtek, ha a haza veszedelmeben volt, ha Hunyadi Jánosok hívták küzdelemre. Török-tatárnál veszedelmesebb az a had, mely hi-

tükre támad. A mi lobogónk a kereszt, a mi Hunyadiak Zichy Nándor. (Szünni nem akaró taps és éljenzés.)

Somóich Béla gróf a nép lelkesedéséből meggyőződött, hogy itt van a teitok órája. Igéri, hogy amaz eszméknek, melyeket tanító szivébe oltottak, harczosa lesz. Élteti a pápságot.

Dr. Major Ferencz Zala megye lelkes polgársága előtt fejezi ki hódolatát s élteti a szomszédok Farkas József földbirtokost.

Szabó József nagykanizsai polgár egyszerű, de lelkes szavakban mond köszönetet a nép vezérének, Zichy grófnak.

Kálmán Károly a sajtó fontosságát ecseteli szép szavakban és megemlékezik dr. Major Ferenczről, Szent István városának orvosáról, ki megmutatta, hogy fényes tehetséggel tud gyógyírt nyújtani az egész országnak. Élteti, mint az ország orvosát. (Zajos éljenzés.)

Körülbelöl éjfélig volt együtt a társaság, még számtalan pohárköszöntőben adva kifejezést érzelmeinek. Éjfélkor Zichy Nándor és a többi vendégek elutaztak Nagykanizsáról, egy nagyeredményű nap emléket vivén magukkal.

Érsekujváron.

(Saját tudósítónk jelentése.)

Érsekujvár, 1896. április 19.

A város már tegnap este rendkívül élénk volt. Minden fogadó tömve vidékiekkel. Reggel nagy csoportokban érkeztek meg a szomszédos falvak lakói, de jöttek távolabbi megyékből is, főként tótajkuk.

A katonaság készenléthe volt helyezve, azonkívül a gyűlés színhelyéhez közel 25 csendőr elrejtve. A kormánypárt berendelte a községyi jegyzőket és bírákat, hogy ellentüntetést rendezzen, de ez a terv csúfosan megbukott.

Dél előtt 10 órakor a plebánia templomban istentisztelet volt, amely után a templom előtti téren, szép időben megkezdődött a népgyűlés közel tizenöt ezer főnyi hallgatóság jelenlétében.

A választók bandériummal és muzikaszóval fogadták Eszterházy Miklós Móricz grófot, ki megnyitó beszédében hatásos szavakkal ecsetelte a néppárt rendeltetését, a vallásos érzelmek szükségességét, s a revisiót, a közgazdasági bajokat s visszautasította a vádakot. Utánna dr. Prohászka Otto tanár beszélt a néppártról, s annak céljairól. Tomor Ferencz a hitvallásos iskolák fontosságát fejtegette, kárhözható ítéletet mondván a felekezetiülki nevelésről, s annak szomorú következményeiről. Dr. Haydin Károly ügyvéd alaposan szolt a kisgazdák és kisiparosok érdekeiről, a néppárt által követelt reformokat felsorolván.

Esterházy gróf elnöki zárszava nagy hatást keltett. A tótajku közönségnek beszédet tartottak: Zmeskál Zoltán nagybirtokos, Havliczeny Vincze poszonyi plebános s dr. Zelenyák János országgyűlési képviselő. A rend példás volt, a hangulat lelkesült. Délben nagy társaság. A gyűlésen a felvidék egész intelligenciája képviselő volt.

Városi és vidéki hírek.

— József Ágost főherczeg, ki ez idő szerint Brúnben tartózkodik, hír szerint állandóan haza fog költözni és pedig Martonvásárra. A főherczegi család ott levő kastélyában már hozzáfogtak az előkészületekhez, hogy a fiatal fenséges pár kényelmes otthonra találjon.